

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Terugkoppeling Kledingcafé

Datum	27 maart 2024
Status	Definitieve versie

Colofon

Bestuurskern
Dir. Duurzame leefomgeving en circulaire economie
Den Haag

Inhoud

Colofon—2

Inhoud—3

Inleiding—4

- 1 Ideeën die worden meegenomen in bestaand beleid—5**
 - 1.1 Inleiding—5
 - 1.2 Kledinglabel en productpaspoort—5
 - 1.3 (On)juiste duurzame claims—5
 - 1.4 Duurzamer ontwerpen van kleding—6
 - 1.5 Arbeidsomstandigheden en internationale samenwerking—6
 - 1.6 Meer kleding inzamelen en recyclen—7
 - 1.7 Verbieden van vernietigen van kleding—8
 - 1.8 Meer verantwoordelijkheid voor de industrie—8
 - 1.9 Subsiëren van goede voorbeelden—9
 - 1.10 Campagne over minder kopen en je eigen stijl—9
 - 1.11 Meer aandacht en bewustwording via het onderwijs—10

- 2 Ideeën die interessant zijn om verder te onderzoeken—12**
 - 2.1 Niet-duurzame producten en grondstoffen duurder maken—12
 - 2.2 Meer reparatie van kleding—12
 - 2.3 Meer aanbod van tweedehands kleding—13
 - 2.4 Inzetten op gedragsverandering en vermindering consumptie—13
 - 2.5 Het aanpakken van export van kleding—14

- 3 Ideeën die worden doorgegeven aan medeoverheden—15**

- 4 Ideeën die niet worden meegenomen in beleid—16**

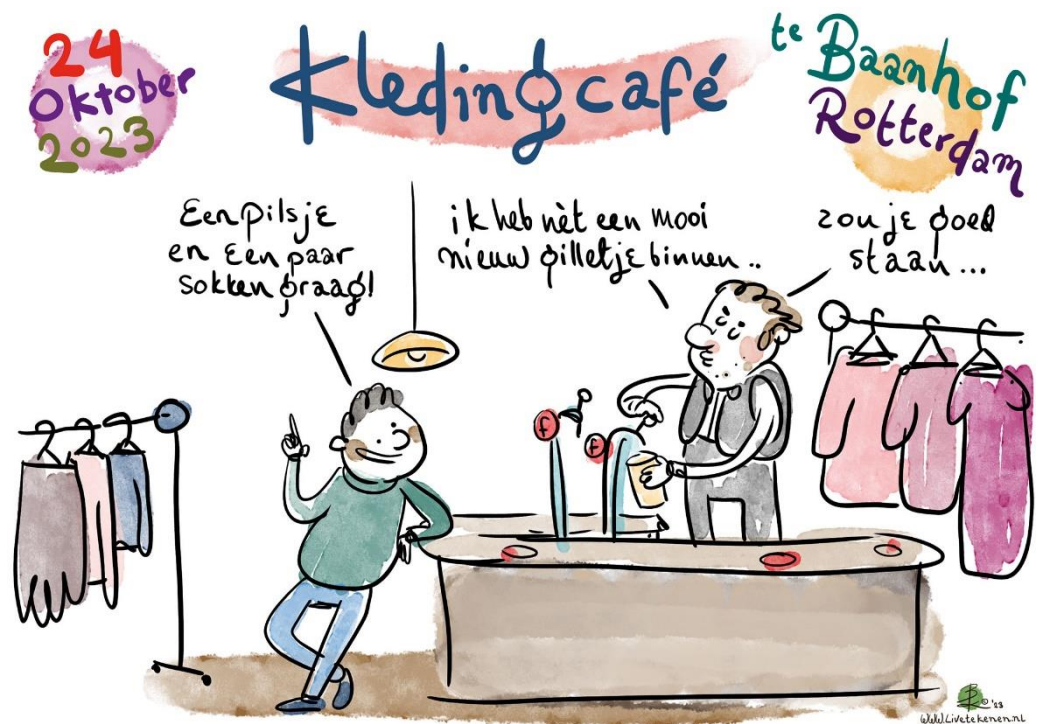
- 5 Vervolgstappen voor het nieuwe beleidsprogramma—21**

Inleiding

In het najaar van 2023 zijn twee kledingcafés gehouden in Rotterdam en Westervoort. Deelnemers gingen met elkaar in gesprek en bogen zich over de vraag hoe we ervoor kunnen zorgen dat mensen duurzamer met kleding omgaan. Hieruit werden ruim 200 ideeën opgehaald. Daar zaten ideeën tussen die hetzelfde waren. Om herhaling te voorkomen, vindt u in dit verslag daarom niet precies alle 200 ideeën terug. De ideeën zijn door het ministerie ingedeeld in vier categorieën:

1. Idee dat al wordt meegenomen in het huidige beleid.
2. Idee dat we verder gaan uitzoeken.
3. Idee dat past bij de verantwoordelijkheid van gemeenten.
4. Idee dat niet uitvoerbaar is.

Wij koppelen in dit verslag terug welke ideeën waaronder vallen en wat wij er mee gaan doen. Soms gebruiken we in de tekst het woord 'textiel'. Dat is een verzamelnaam voor kleding, maar ook ander textiel zoals beddengoed en handdoeken. Wanneer we het over textiel hebben, bedoelen we dus ook kleding. Tot slot leggen wij uit wat we de komende maanden gaan doen om te komen tot een nieuw beleidsprogramma circulair textiel 2025-2030.

Figuur 1 Cartoon impressie van kledingcafé in Rotterdam. De cartoons zijn [hier](#) te vinden.

1 Ideeën die worden meegenomen in bestaand beleid

1.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft het huidige textielbeleid. Onder het beleid zijn de ideeën uit cafés beschreven die onder dat beleid vallen. Deze ideeën worden al meegenomen in bestaand beleid of nemen we mee als aanvulling op het beleid. De ideeën zijn ingedeeld in verschillende onderwerpen.

1.2 Kledinglabel en productpaspoort

Er zijn verschillende suggesties gegeven over een duurzaamheidslabel of een productpaspoort voor kleding. Zodat consumenten betere informatie hebben over het product, zoals de gevolgen voor het milieu en waar het van gemaakt is. Het Ministerie van IenW vindt het belangrijk dat consumenten toegang hebben tot eerlijke en transparante informatie over kleding. Daar maken we ons in Europa daarom ook hard voor. In Europa wordt er namelijk gewerkt aan regels voor een verplicht duurzaamheidslabel voor kleding en het invoeren van een productpaspoort. Een productpaspoort is een soort digitaal document waarin allerlei informatie over een product kan worden opgeslagen, zoals waar het van gemaakt is en hoe je het product kunt recyclen. Dit jaar laat IenW een onderzoek naar kledinglabels doen; hoe die er het beste uit kunnen zien en wat geleerd kan worden van bestaande labels zoals de Nutriscore die bij voeding gebruikt wordt.

Tabel 1. Ideeën die vallen onder het thema 'kledinglabel en productpaspoort'

Label met informatie over waar het kledingstuk vandaan komt, wat het milieueffect is, onder welke arbeidsomstandigheden het is gemaakt, en gebruik van kleurstoffen en water.	Meer informatie bij (online) aankoop van kleding over geschiedenis van een kledingstuk en waar de stoffen vandaan komen.
Een keurmerk/certificering op kleding zoals de Nutriscore bij voeding. Keurmerk moet wel duidelijk en betrouwbaar zijn.	Kledingstukken moeten een paspoort krijgen waarin de route staat die de kleding heeft afgelegd en hoeveel milieuvuiling het heeft aangericht.
Kledinglabels moeten worden vergroot, zodat de informatie duidelijk wordt weergegeven.	Mensen moeten beter toegang kunnen krijgen tot informatie over duurzame kleding en waar ze die kunnen kopen.

1.3 (On)juiste duurzame claims

Bedrijven zetten soms uitspraken of 'claims' op hun producten over hoe duurzaam hun product is. Soms zijn dit soort uitspraken niet goed onderbouwd, of blijken ze niet te kloppen. Het is daarom belangrijk dat hier goede regels voor komen, zodat de consument geen onjuiste informatie te zien krijgt. In Europa wordt er gewerkt aan plannen die strengere eisen stellen aan duurzame claims en het onderbouwen ervan. Wij ondersteunen deze plannen en zijn actief betrokken in de discussies die hierover spelen in Europa.

Tabel 2. Ideeën die vallen onder het thema 'duurzame claims'.

De overheid moet bedrijven die uitdragen dat ze duurzaam met kleding omgaan strenger controleren en aanpakken wanneer ze hun claims niet waarmaken.

1.4 Duurzamer ontwerpen van kleding

Er zijn verschillende ideeën genoemd die gaan over het verbeteren van de kwaliteit van kleding, om te zorgen dat kleding langer mee kan gaan. Maar ook om te zorgen dat kleding vaker wordt gemaakt van duurzaam of gerecycled materiaal. Door de komst van *fast fashion* is de kwaliteit van kleding hard achteruit gegaan. Dat vinden we een slechte ontwikkeling en we zetten ons daarom in op het duurzamer ontwerpen en maken van kleding. Dat doen we vooral in Europa, omdat er wordt gewerkt aan regels waarmee het mogelijk wordt om eisen te stellen aan het ontwerp van kleding. Zo wordt het bijvoorbeeld mogelijk om eisen te stellen aan hoe lang een kledingstuk meegaat, dat het kledingstuk goed te recyclen is, en dat het wordt gemaakt van gerecycled materiaal. In Nederland doen we hier onderzoek naar en spreken we met experts, zodat we deze ideeën mee kunnen nemen naar Europa. Wanneer die regels ingevoerd zijn, moet er ook gehandhaafd worden of producten aan die eisen voldoen. Op dit moment zijn er geen kwaliteitstoetsen bij de import van kleding. Dat zou in de toekomst wel mogelijk zijn wanneer er eisen worden gesteld aan kleding. Hogere kwaliteit kleding kan betekenen dat kleding wat duurzamer wordt dan nu. Maar daar tegenover staat dat je er veel langer plezier van kunt hebben.

Tabel 3. Ideeën die vallen onder het thema 'duurzaam ontwerpen'.

Nieuwe kleding moet van betere kwaliteit zijn zodat het minder snel slijt. Prijs en kwaliteit moeten wel in verhouding blijven.	Bedrijven stimuleren om gebruik van gerecyclede materialen en bio-katoen te stimuleren
In productieketens slechte kwaliteit aanpakken.	De d moet hogere eisen stellen aan de kwaliteit van kleding.
Meer natuurlijke grondstoffen in kleding zodat het ook beter te recyclen is.	Stimuleer het kopen van 'dure' kleding omdat deze van betere kwaliteit zijn.
Kwaliteitstoetsen of eisen stellen bij de import van kleding.	

1.5 Arbeidsomstandigheden en internationale samenwerking

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) is verantwoordelijk voor het beleid dat gaat over bijvoorbeeld arbeidsomstandigheden bij de productie van textiel. Want ook de sociale kant van de textielindustrie is een belangrijk onderwerp. BZ zet zich in samenwerking met IenW in voor een eerlijke en verantwoorde textielindustrie voor iedereen. Daarom steunt BZ verschillende organisaties die problemen in de textielindustrie aanpakken in productielanden en in ketens. Er wordt bijvoorbeeld samengewerkt met Nederlandse bedrijven om de lokale omstandigheden van

productie te verbeteren. Ook wordt er samengewerkt met lokale producenten en organisaties zoals NGO's aan onderwerpen zoals leefbaar loon, goede werkomstandigheden, geen kinderarbeid en geen geweld tegen vrouwen en milieuproblematiek. Deze organisaties zijn actief in veel landen en werken daar via verschillende programma's met lokale bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden, waar ze de arbeidsomstandigheden en de mensenrechten verbeteren. BZ steunt deze programma's en houdt in de gaten wat ze bereiken en betekenen voor de werknemers en de sector. Zo willen we een eerlijke en verantwoorde textielindustrie voor iedereen mogelijk maken.

Tabel 4. Ideeën die vallen onder het thema 'arbeidsomstandigheden en internationale samenwerking'.

In productieketens kinderarbeid aanpakken.	Minimumloon moet in de hele keten gelden.
Nederland moet beter samenwerken met landen waarin kleding wordt gemaakt.	

1.6 Meer kleding inzamelen en recyclen

Verschillende suggesties gaan over het goed inzamelen en recyclen van kleding. Ook werd er aangegeven dat modeketens of producenten zelf kleding moeten inzamelen. In 2023 heeft het ministerie van IenW de 'uitgebreide producentenverantwoordelijkheid' (UPV) ingevoerd. Dit houdt in dat per 1 juli 2023 producenten verantwoordelijk zijn voor hun textielproducten in de afvalfase: de fase waarin de consument, de gebruiker van het textiel, het niet meer hoeft. Producenten van textiel moeten er dan voor zorgen dat het textiel wordt ingezameld, zodat het weer hergebruikt en gerecycled kan worden. Producenten zijn dus sinds vorig jaar al verantwoordelijk om te zorgen dat ze hun eigen inzameling opzetten. Dat kan via inzameling in de winkel, maar ook in samenwerking met gemeenten en kringlopen via bijvoorbeeld textielbakken op straat. Ongeveer de helft van de afgedankte kleding belandt op dit moment nog bij het restafval. Het is daarom belangrijk dat consumenten weten waar ze met hun oude kleding en textiel terecht kunnen. Producenten moeten er met de UPV ook voor zorgen dat consumenten weten hoe en waar ze hun oude kleding kunnen inleveren.

Verder werkt het ministerie van IenW ook samen met gemeenten om de textielinzameling en verwerking in hun gemeente te verbeteren. Bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de textielbakken op straat goed te herkennen zijn. Dat blijven we ook in het nieuwe beleidsprogramma doen. Nadat kleding is ingeleverd, wordt het gesorteerd om te kijken wat er nog mee kan. Sommige kleding kan nog gerecycled worden om gebruikt te worden in een nieuw product. Kleding die van betere kwaliteit is, kan nog worden hergebruikt. Een deel van de kleding wordt in Nederland of Europa hergebruikt, maar een groot deel wordt geëxporteerd naar landen buiten Europa. Het is niet altijd duidelijk wat er daarna precies met de kleding gebeurt. Daarom heeft het ministerie afgelopen jaar een onderzoek uit laten voeren naar de export van textiel naar bijvoorbeeld Kenia of Bangladesh. Aan de ene kant levert het veel werkgelegenheid op en toegang tot betaalbare kleding. Maar er zijn ook negatieve gevolgen op het milieu en voor mensen. We werken daarom ook aan maatregelen om strengere eisen te stellen aan de export en te

zorgen dat er meer kleding in Nederland wordt hergebruikt en gerecycled. Zie hiervoor ook hoofdstuk 2.5.

Tabel 5. Ideeën die vallen onder het thema 'inzamelen en recyclen'

Kleding in de winkel inleveren zodat er iets anders van gemaakt kan worden.	Modeketens verantwoordelijk houden voor afgedankte kleding, producenten stimuleren om kleding in te zamelen.
Vervuiling/verkeerd gebruik van textiel inzamelbakken tegengaan.	Zorgen dat beheerders van kledingcontainers de kleding terecht laten komen bij het goede doel in plaats van weggoien.
Meer bekendheid over de recyclingsmogelijkheden die er zijn voor oude kleding.	Beleid om kleding beter te scheiden van het restafval en toezicht op wat er vervolgens met de kleding gebeurt.

1.7 Verbieden van vernietigen van kleding

Een ander onderwerp dat aan de orde kwam is het voorkomen of verbieden van het vernietigen van onverkochte kleding. Het gebeurt inderdaad dat er soms meer kleding wordt gemaakt dan er verkocht wordt. Deze overschotten worden in veel gevallen vernietigd. Hetzelfde gebeurt voor een deel ook met teruggestuurde kleding en schoenen. Nederland heeft zich er daarom met een aantal andere landen voor ingezet dat er in Europa een verbod zou komen op de vernietiging van onverkochte en teruggestuurde kleding en schoenen. Daar is Europa het eind 2023 over eens geworden, en dat betekent dat het straks voor grote textielbedrijven niet meer toegestaan is om onverkochte en teruggestuurde kleding en schoenen te vernietigen. Landen zijn er zelf verantwoordelijk voor om te handhaven op dit verbod en te controleren of bedrijven dit proberen te omzeilen. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) heeft dan bijvoorbeeld de mogelijkheid om boetes op te leggen.

Tabel 7. Ideeën die vallen onder het thema 'verbod op vernietiging'

Voorkomen dat kleding wordt geproduceerd die niet eens in de winkel terecht komt.	Kledingoverschotten moeten beter worden gerecycled in plaats van vernietigd.
Boetes opleggen aan producenten die te veel produceren en niet-verkochte voorraden dumpen.	

1.8 Meer verantwoordelijkheid voor de industrie

Een aantal deelnemers gaf aan dat er strengere regels en meer verantwoordelijkheid moet zijn voor kledingbedrijven. Er ligt zeker ook een verantwoordelijkheid bij de industrie om te zorgen dat de gevolgen voor mens en milieu beperkt worden. Als overheid kan je de industrie daarop wijzen door wetgeving in te voeren die bedrijven tot bepaalde actie verplicht. In Nederland en in Europa zijn er de laatste jaren veel regels ingevoerd die verantwoordelijkheid voor verduurzaming bij bedrijven neerleggen, waarvan er een aantal ook al genoemd

zijn. Zoals de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid, waarmee producenten verantwoordelijk zijn voor inzameling, hergebruik en recycling van kleding. Ook komen er in Europa regels om eisen te stellen aan het ontwerp van kleding en de labels van kleding. Daarnaast zijn Europese bedrijven binnenkort ook verplicht om te rapporteren over hun impact op mens en milieu.

Tabel 8. Ideeën die vallen onder het thema 'meer verantwoordelijkheid industrie'

Hardere regels voor fabrikanten/grootwinkelbedrijven en duidelijke verantwoordelijkheden tussen fabrikant en overheid. Ze gaan niet zelf minder verkopen.	Overheid moet industrie meer wijzen op zijn verantwoordelijkheid in de verduurzaming van de kledingindustrie.
---	---

1.9 Subsidiëren van goede voorbeelden

IenW heeft verschillende subsidies die beschikbaar zijn voor circulaire bedrijven. Zo is er bijvoorbeeld de Subsidie Circulaire Ketenprojecten. Dit is een subsidie voor bedrijven die samenwerken om hun product- of materiaalketen circulair te maken. Er zijn de afgelopen jaren al verschillende subsidies uitgegeven aan bedrijven die iets doen met circulair textiel, zoals duurzame kledingverf, recyclingprojecten en een ruilplatform voor tweedehands kleding. Daarnaast is er het Versnellingshuis Nederland Circulair! Het Versnellingshuis helpt circulaire ondernemers op weg met kennis, inspiratie, een netwerk van experts en tools en advies voor het vinden van de juiste financiering.

Tabel 9. Ideeën die vallen onder het thema 'subsidiëren van goede voorbeelden'

De overheid moet subsidie geven aan bedrijven die op een verantwoorde manier kleding produceren.	De overheid moet bedrijven positief stimuleren voor innovaties op het gebied van circulair gebruik van kleding.
Overheid moet bedrijven helpen met ontwikkelen van financieel aantrekkelijke circulair businessmodellen.	

1.10 Campagne over minder kopen en je eigen stijl

Het grootste deel van het beleid op kleding gaat over bedrijven. Zo hebben we bedrijven verantwoordelijk gemaakt voor de inzameling en verwerking van kleding die zij op de markt hebben gebracht met de UPV en werken we in Europa aan duurzaamheidseisen voor kleding. Maar we werken ook aan gedrag omdat ook de consument een rol speelt bij het kopen en gebruiken van kleding. Afgelopen jaren hebben we een campagne opgezet die tweedehands kleding kopen stimuleert. Maar we zagen dat tweedehands kleding eigenlijk al steeds populairder wordt. Daarnaast weten we uit onderzoek dat we de grootste impact kunnen maken als we minder kleding kopen en onze kleding langer gebruiken. Daarom hebben we Milieu Centraal subsidie gegeven om een campagne te ontwikkelen die juist inzet op minder kopen. Samen met Psychologie Magazine hebben zij een online training gemaakt waarmee mensen kunnen nadenken over hun eigen stijl. Uit onderzoek blijkt dat je minder koopt als je goed weet welke kleding jou het meest blij maakt. Als de campagne is afgelopen zullen we evalueren hoe het is gegaan en nadenken over een mogelijk vervolg voor het nieuwe beleidsprogramma.

Tabel 10. Ideeën die vallen onder het thema 'campagne minder kopen'

Stimuleren dat mensen vaker vasthouden aan eigen stijl waardoor ze minder gevoelig zijn voor kopen van kleding die in de mode is.	Sociale norm over kopen en zuinig aan doen met (tweedehands) kleding veranderen, bijvoorbeeld via sociale media campagnes en influencers.
Voorlichting aan doelgroepen die veel kleding kopen over bijvoorbeeld styling.	Aandacht voor mogelijkheden om kleding te combineren en in verschillende creatieve vormen te gebruiken, zodat je minder hoeft te kopen.

1.11 Meer aandacht en bewustwording via het onderwijs

Een groot aantal ideeën dat is ingebracht richt zich op bewustwording in het onderwijs. Bijvoorbeeld door het geven van lessen in reparatie, het organiseren van kledingruildagen en bewustwordingscampagnes. IenW zet zich samen met andere ministeries breder in om circulaire economie en duurzaamheid een passende plek te geven in het onderwijs. Er zijn daardoor al veel goede voorbeelden van duurzaamheid en circulaire economie in het onderwijs. In het primair en voortgezet onderwijs is bijvoorbeeld aandacht voor duurzaamheid als thema in diverse leergebieden zoals mens & natuur, mens & maatschappij en burgerschap. Ook krijgt het onderwerp aandacht in een aantal vakken zoals aardrijkskunde en biologie. In het middelbaar beroepsonderwijs is circulaire economie als één van de vaste onderwerpen opgenomen bij de ontwikkeling en het onderhoud van kwalificaties.

Vanuit IenW hebben we de ambitie om de activiteiten op het gebied van circulaire economie in het onderwijs op te schalen, zodat de kennis en vaardigheden over de circulaire economie het nieuwe normaal worden in het onderwijs. Dit doen we door onder andere te werken aan een rijksbrede strategie 'Duurzaamheid in het Onderwijs'. IenW en andere ministeries ondersteunen daarmee scholen wanneer ze duurzaamheid in hun onderwijs willen integreren. Hier wordt gewerkt met de vragen en behoeften van de scholen als uitgangspunt. In Nederland is er namelijk sprake van vrijheid van onderwijs. Dat betekent dat scholen zelf bepalen hoe ze – binnen bepaalde kaders en doelen – lesgeven. Circulaire economie (en dus ook circulair textiel) kan vallen onder de leergebieden mens & natuur en mens & maatschappij. Er is dus voldoende ruimte voor scholen om iets te doen met textiel, maar het is wel aan de scholen en docenten zelf om daar keuzes in te maken.

Tabel 11. Ideeën die vallen onder het thema 'onderwijs'

Op school leren om kleding zelf te kunnen repareren/vermaken, bijvoorbeeld via workshops.	Vormingsklas waarin kinderen worden klaargestoomd voor de 'echte wereld', bijvoorbeeld kledingreparatie.
Meer aandacht op basisscholen voor norm om minder kleding te kopen, bijvoorbeeld in het onderwijsprogramma.	Bewustwordingsdocumentaires over <i>fast fashion</i> uitzenden op scholen.
Het organiseren van kledingruildagen op school.	Meer aandacht en voorlichting op middelbare scholen over milieu-impact van kleding en over duurzame, circulaire kleding.
In het schoolvak 'burgerschap' meer aandacht voor duurzaam (kleding)gedrag.	Kinderen al vanaf jonge leeftijd kennis laten maken met tweedehands kleding.
Basisschoolkinderen zijn makkelijker te vormen, meer	Kinderen stimuleren om duurzaam met oude kleding om te gaan.

zichtbaar maken wat de impact is van het maken van kleding.	
Virtueel schoolreisje naar een fabriek in Bangladesh.	Sprekers in de klas uitnodigen om te vertellen over negatieve gevolgen van kleding.
Al in het primair onderwijs beginnen met een kledingproject en de impact van kleding.	

2 Ideeën die interessant zijn om verder te onderzoeken

Er is ook een aantal ideeën waar wij kansen zien voor verdere uitwerking. Deze ideeën gaan wij verder verkennen op wenselijkheid en haalbaarheid. Een eerste stap hierin is om de ideeën te bespreken met collega's en met de textielsector en experts op het gebied van textiel. Sommige onderwerpen zijn ook de verantwoordelijkheid van een ander ministerie, zoals Economische Zaken en Klimaat of Financiën.

2.1 Niet-duurzame producten en grondstoffen duurder maken

Uit onderzoek over koopgedrag blijkt dat een lage prijs heel vaak de belangrijkste reden is om een nieuw kledingstuk te kopen. En de prijzen zijn nu eigenlijk te laag. In de prijs is vaak niet de milieuvervuiling meegenomen, en de mensen die het maken krijgen vaak geen leefbaar loon. Een hogere prijs zou er dus voor kunnen zorgen dat de mensen die kleding maken meer verdienen, de milieu-impact ook wordt meegenomen en mensen misschien minder kleding kopen. Maar dat is nog best lastig te regelen. Ga je dat dan alleen voor kleding doen of voor alle producten? En hoe regel je dit voor een kledingstuk dat gerecycled is en dus duurzamer is? Dit gaan we onderzoeken voor het nieuwe beleidsprogramma en over in gesprek met andere ministeries zoals het ministerie van Financiën.

Tabel 12. Ideeën die vallen onder het thema 'beprijzen'

Een hogere belasting op 'slecht geproduceerde' kleding.	Hogere importheffing voor geïmporteerde (niet-duurzaam geproduceerde) kleding.
Financiële prikkels die kleding duurder maken, zodat mensen sneller kijken naar bijvoorbeeld tweedehands of ruilen.	Eerlijkere en transparantere prijzen, waarin bijvoorbeeld ook CO ₂ -uitstoot wordt meegenomen.

2.2 Meer reparatie van kleding

Verschillende ideeën zijn ingebracht over het onderwerp reparatie. Het zou vooral goedkoper en makkelijker moeten zijn om kleding te repareren. Dat is zeker een onderwerp waar we meer mee willen doen. Reparatie is een goede manier om ervoor te zorgen dat kleding langer mee kan gaan. Er zijn gemeenten in Nederland die al gewerkt hebben met het uitgeven van reparatiebonnen. En in Frankrijk is ook geregeld dat consumenten een kortingsbon krijgen voor het repareren van hun kleding. Dat wordt betaald vanuit een fonds dat onderdeel is van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV) textiel. Producenten dragen daarvoor een bedrag af om niet alleen de inzameling, recycling en hergebruik van textiel te organiseren, maar ook andere duurzame activiteiten zoals reparatie. We gaan dit soort voorbeelden onderzoeken om te kijken wat we aan reparatie kunnen doen in het nieuwe beleidsprogramma.

Tabel 13. Ideeën die vallen onder het thema 'reparatie'

Repareren van kleding moet goedkoper en aantrekkelijker worden, bijvoorbeeld via een reparatiebon.	Tweedehands kledingwinkels of grote kledingwinkels zouden vaker reparatie of vermaken moeten aanbieden.
Meer toegankelijke kledingreparatie- of ruilpunten in	Mensen stimuleren om oude kleding tot nieuwe kleding te laten maken

woonwijken en/of overheidsgebouwen.	of kleding te maken/herstellen. Bijvoorbeeld via repaircafés.
-------------------------------------	---

2.3 Meer aanbod van tweedehands kleding

Er werd ook gesproken over het stimuleren van tweedehands kleding. Bijvoorbeeld door winkels te verplichten om tweedehands kleding aan te bieden. Voor het nieuwe beleidsprogramma willen we ook plannen maken om de vraag en het aanbod van tweedehands kleding te vergroten. Het belangrijkste is dat er minder kleding wordt gekocht. Voor de kleding die mensen dan nog kopen, is tweedehands een duurzame keuze. Een mogelijke manier om dit voor elkaar te krijgen is om te zorgen dat tweedehands kleding beter vindbaar is in winkelstraten. Daarvoor gaan we in het nieuwe beleidsprogramma aan de slag met het vergroten van het aanbod van tweedehands kleding. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt met Decathlon aan een pilot waarbij tweedehands kleding online wordt verkocht op dezelfde plek als nieuwe kleding. Daarnaast gaan we ook met gemeenten en andere partijen in gesprek om te kijken hoe we meer tweedehands winkels en kringloopwinkels in het centrum krijgen. Dit zijn een aantal voorbeelden die we verder gaan onderzoeken voor het nieuwe beleidsprogramma.

Tabel 14. Ideeën die vallen onder het thema 'tweedehands'

Grote kledingwinkels verplichten tweedehands afdeling aan te bieden waar mensen gebruikte kleding kunnen inleveren	Rekken in winkels met tweedehandskleding zodat de klant een alternatief heeft voor nieuwe kleding.
Overheid zou ervoor moeten zorgen dat kledingcoöperaties tweedehands kleding gaan verkopen.	

2.4 Inzetten op gedragsverandering en vermindering consumptie

Bij het Nationaal Programma Circulaire Economie zit een gedragsstrategie. In de gedragsstrategie staat dat duurzaam gedrag logisch, eerlijk en makkelijk moet zijn. Op dit moment is dat vaak nog niet zo. Vaak is het aanbod in winkels niet duurzaam en zijn er allerlei prikkels die mensen aanzetten tot het kopen van nieuwe kleding. Gedragsonderzoekers stellen dat bijvoorbeeld reclames veel invloed hebben op wat mensen kopen. En we weten ook dat een lage prijs een van de belangrijkste redenen is om iets te kopen. Veel ideeën van deelnemers gaan over dit soort onderwerpen. We vinden deze ideeën heel interessant en onderzoeken voor het nieuwe beleidsprogramma wat we hier samen met andere ministeries aan kunnen doen. De onderwerpen die we interessant vinden zijn sales, reclame & advertenties; regels voor terugsturen en online bestellen en achteraf betalen. Daarover gaat IenW ook in gesprek met andere ministeries zoals Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Financiën (FIN), omdat sommige onderwerpen onder hun verantwoordelijkheid vallen. Zo valt bijvoorbeeld beleid over reclame, sales en verzendkosten onder het ministerie van EZK, en achteraf betalen bij het ministerie van FIN.

Tabel 15. Ideeën die vallen onder het thema 'gedragsverandering en consumptie'

Terugbrengen van het aantal salesmomenten zoals in België.	De overheid moet regels opstellen voor sociale media, zodat algoritmes die je verleiden tot kopen worden teruggedrongen.
Het terugdringen van aanbiedingen/advertenties/kortingen	Het beperken van reclamemogelijkheden die aansporen tot kopen.

Beïnvloeding via sociale media, reclame en websites tegengaan.	Regels voor reclame over <i>fast fashion</i> /influencers op sociale media.
Regelgeving die consumptie terugdringt, zoals verbieden van aftelklokjes.	Promotiemails en kortingscodes verminderen en regelgeving voor opstellen.
Mogelijkheid voor achteraf betalen inperken.	Beperken van mogelijkheid om kleding gratis terug te sturen.
Same day delivery moet duurder worden gemaakt.	Er zou extra moeten worden betaald wanneer consumenten online meerdere maten tegelijk bestellen om te passen.
Het verbieden van gratis verzendkosten of het verhogen van verzendkosten.	Er moet minder nieuwe kleding worden gemaakt.
Winkelen moet minder worden gepresenteerd als sociale bezigheid.	Meer focus op het terugdringen van kleding.
Kledingmerken verbieden om <i>limited editions</i> uit te brengen en terugdringen van het aantal collectiewisselingen.	

2.5

Het aanpakken van export van kleding

Een ander onderwerp wat benoemd is gaat over de export van afgedankte kleding. IenW en andere ministeries zouden strenger moeten controleren wat er met kleding gebeurt nadat het is afgedankt en zorgen dat de afvalstromen transparanter worden. Ook moeten er strengere sorteercriteria komen voor tweedehands kleding. Deze ideeën sluiten goed aan bij de plannen voor het nieuwe beleidsprogramma. IenW heeft vorig jaar onderzoek laten uitvoeren om te kijken wat er gebeurt met het textiel nadat het afgedankt en gesorteerd is. Nadat textiel gesorteerd is, wordt een groot deel geëxporteerd naar landen waar vraag is naar tweedehands kleding. Er zijn zowel positieve als negatieve kanten aan de export. Aan de ene kant zorgt het voor banen en betaalbare kleding. Maar het zorgt ook voor milieuvervuiling, bijvoorbeeld als de kleding op een afvalberg terecht komt of verbrand wordt. Voor het nieuwe beleidsprogramma werken we aan plannen om de negatieve gevolgen van de export tegen te gaan. We werken bijvoorbeeld aan strengere sorteercriteria in Europa en strengere eisen aan de export van gebruikte kleding, en we gaan gesprekken voeren met de landen waar het meeste textiel uit Nederland terecht komt. Want om goede oplossingen te vinden, is samenwerking met andere landen belangrijk.

Tabel 16. Ideeën die vallen onder het thema 'export'

De overheid zou afvalstromen van afgedankte kleding transparanter moeten maken.	Overheid moet kledingbedrijven strenger controleren om te voorkomen dat ze afgedankte kleding aan de andere kant van de wereld verbranden.
Strengere sorteercriteria voor het aanbieden van tweedehands kleding.	

3 Ideeën die worden doorgegeven aan medeoverheden

Er werden ook ideeën aangedragen die vallen onder de verantwoordelijkheid van medeoverheden, zoals gemeenten. Wij zullen deze ideeën delen met het netwerk van gemeenten. Ook gaan we gesprekken voeren met gemeenten om te kijken of er mogelijkheden zijn om (een deel van) deze ideeën uit te voeren.

Tabel 17. Ideeën die worden meegegeven aan medeoverheden

Beperken van <i>fast-fashion</i> winkels in de binnenstad.	Meer duurzame of tweedehands winkels in het straatbeeld via strengere vergunningen.
Trendy locaties voor tweedehandskleding uitbreiden in Rotterdam.	Meer tweedehandskledingwinkels in winkels op straat en/of stations.
Een limiet op winkels die nieuwe kleding aanbieden ten opzichte van aantal tweedehands winkels.	Lokale winkels stimuleren en promoten, met name tweedehandswinkels. Deze winkels gebruiken als sociale ontmoetingsplek voor de buurt.
Inzet door gemeenten op behoud van tweedehandskledingzaken.	Winkels moeten een andere functie krijgen en nieuwe mogelijkheden om inkomen te genereren, zoals wisselen.
Financiële steun vanuit gemeenten om tweedehands winkels te helpen, de huur voor deze winkels verlagen	De bereikbaarheid van tweedehandswinkels zou moeten worden verbeterd, bijvoorbeeld door deze vooral te plaatsen in de winkelstraten.
Rommelmakten organiseren vanuit de gemeenten.	Kledingbanken en tweedehandswinkels voor mensen met een kleine beurs.
De bekendheid van regionale initiatieven (bijvoorbeeld tweedehands of duurzame kleding) vergroten en toegankelijker maken via bijvoorbeeld een website.	Een stadspas voor gratis kledingreparatie voor minima.

4 Ideeën die niet worden meegenomen in beleid

Er werden ook ideeën aangedragen die we nu (nog) niet in onze plannen mee kunnen nemen. Bijvoorbeeld omdat ze lastig uit te voeren zijn of omdat we het wel een goed idee vinden, maar dat het niet bij het ministerie van IenW past om daar wat mee te doen. Dit zijn de volgende ideeën:

Idee	Waarom niet meegenomen in beleid?
Alle winkels verplicht stellen om de consument voor te lichten, bijvoorbeeld waar kleding is gemaakt of om langer met kleding te doen.	Als overheid bepalen we niet hoe winkels hun personeel opleiden. Wel werken we in Europa aan een duurzaamheidslabel voor kleding. En we geven een subsidie voor een project in de <i>Dutch Sustainable Fashion Week</i> waarin winkels voorlichting geven aan hun klanten over duurzaamheid.
Nederland moet beter samenwerken met landen waarin kleding wordt gemaakt <u>en zich bemoeien met onderhandelingen over prijs en kwaliteit.</u>	Voor de onderstreepte tekst geldt dat de overheid geen rol speelt in de onderhandelingen tussen bedrijven over prijs en kwaliteit. Dat zijn afspraken die partijen onderling maken. Wel kunnen we duurzame eisen stellen aan de producten die verkocht worden.
Stimuleren van lokale bedrijven om kleding te produceren.	De meeste productie van kleding vindt momenteel plaats buiten Europa. Wereldwijd werken er miljoenen mensen in de textielindustrie. De productie kan dus niet zomaar verplaatst worden. We vinden het wel heel belangrijk dat kleding gemaakt wordt onder goede omstandigheden. Daar zetten we als overheid ook op in.
Kortere ketens voor kledingproductie.	
Merken/producenten aanspreken op het feit dat er nu te veel merken zijn die hetzelfde aanbieden. Het moet moeilijker zijn een kledingmerk te beginnen.	Nederland is een land van vrije handel. We kunnen wel eisen stellen aan de duurzaamheid van een product. Maar we kunnen niet een kledingbedrijf verbieden omdat er al zoveel kledingmerken zijn.
Primark verbieden.	De overheid kan wettelijk niet zomaar een specifiek merk of winkel verbieden.
Statiegeld op kleding.	De overheid heeft vorig jaar uitgebreide producentenverantwoordelijkheid ingesteld. We leggen daarmee juist de verantwoordelijkheid bij de producenten neer om in te zamelen, te hergebruiken en te recyclen.
Korting op nieuwe kleding als je oude kleding inlevert.	Bedrijven gaan zelf over het wel of niet geven van korting op de kleding die ze verkopen. Ook hebben wij twijfels hierbij, omdat het kan aanmoedigen dat mensen juist sneller hun kleding afdanken in ruil voor iets nieuws.

Invoeren van schooluniform, zodat jonge kinderen minder kleding nodig hebben.	We vinden het een origineel idee, maar de Nederlandse overheid kan wettelijk gezien onderwijsinstellingen hier niet toe verplichten.
Het minimumloon moet worden verlaagd zodat mensen minder kleding kunnen kopen.	Hiermee zou je juist mensen met een lager inkomen raken. We zien juist dat mensen met een hoger inkomen vaak het meest kleding kopen.
Stimuleren dat mensen vaker kleding ruilen, delen of lenen.	We vinden ruilen, delen en lenen goede ideeën. Maar onderzoek laat zien dat een heel kleine groep van mensen open staat om dit te doen. We zien dat een grotere groep mensen open staat voor minder kleren kopen, of meer tweedehands. En dat daarmee ook een grotere winst is te behalen voor het milieu. Daarom kiezen we ervoor om ons daarop te richten.
Btw op tweedehands kleding verlagen of verwijderen.	Onder de btw-wetgeving is er geen aparte categorie voor "tweedehands". Alle kleding, dus ook tweedehands kleding, valt onder hetzelfde btw-tarief. Dit is Europese wetgeving.
Bedrijven verplichten om hogere verzendkosten te vragen voor kleding en dit te investeren in een fonds dat bijdraagt aan het verminderen van de afvalberg.	De overheid zou wel iets kunnen doen aan de verzendkosten, maar kan niet voor bedrijven bepalen waar ze hun geld in investeren.
Het invoeren van een (Europees) kledingquotum dat mensen tegen een normaal-btw-tarief mogen kopen met daarbovenop een toeslag.	We zetten breder in op gedrag en minder kopen, maar we kunnen niet zomaar de vrijheid van consumenten inperken.
Een boete voor het bestellen van meerdere maten/kleuren.	Bedrijven bepalen zelf welke kosten ze de consument laten betalen voor het bestellen van kleding. De overheid zou wel iets kunnen doen aan bijvoorbeeld verzendkosten. Dit is iets wat we onderzoeken voor het nieuwe beleidsprogramma.
Het aankoopproces moet moeilijk gemaakt worden.	Het is niet de bedoeling dat het onnodig ingewikkeld wordt om kleding te kopen of te bestellen. Wel denken we na over manieren die alle prikkels om steeds méér te kopen tegen te gaan.
D.m.v. indringende campagnes de bewustwording vergroten van de arbeidsomstandigheden in fabrieken en de kledingbergen die er ontstaan, vergelijkbaar met de anti-drugs campagne van de gemeente Rotterdam ('Er zit bloed aan uw pil').	We hebben een heleboel suggesties gekregen voor campagnes, het creëren van bewustwording of het stimuleren van consumenten om minder te kopen of langer met hun kleding te doen. Recent hebben we Milieu Centraal subsidie gegeven om een campagne over minder kopen te ontwikkelen.
Net als bij het uitbannen van roken moet worden gewerkt aan een langdurig en uitgebreid pakket van maatregelen (o.a. SIRE-	Samen met gedragswetenschappers en psychologen hebben ze een training ontwikkeld, waarin mensen hun eigen stijl beter leren kennen. Uit onderzoek blijkt dat je

campagnes, voorlichting op scholen en het verbieden in films en series).	<p>minder snel iets nieuws koopt, als je weet welke kleren je leuk vindt en wat goed bij je past. Deze training is er echt op gericht om gedrag te veranderen. Campagnes die vooral op bewustwording zijn gericht, hebben meestal minder effect. Dat iemand iets weet, betekent niet dat iemand het ook gaat doen. Daarom richten we ons beleid zo veel mogelijk op dat duurzaam gedrag eerlijk, makkelijk en logisch is voor de burger. Zie hiervoor ook het hoofdstuk 2.4.</p>
De sociale norm over het kopen en zuinig aandoen met (tweedehands) kleding veranderen, bijvoorbeeld met hulp van sociale mediacampagnes van influencers.	
In samenwerking met SIRE en (anderre) maatschappelijke organisaties werken aan (sociale media)promotie met influencers, bijvoorbeeld via TikTok en/of Snapchat, zodat het hip wordt om tweedehands/circulair te kopen.	
Bewustwording over het water- en grondstoffenverbruik van de kledingindustrie vergroten.	
Het is heel belangrijk om consumenten te betrekken bij voorlichtingscampagnes, bijvoorbeeld via lokale winkels in woonwijken.	
Met campagnes stimuleren dat mensen er ook hip en aantrekkelijk uit kunnen zien met kleding die ze al in de kast hebben hangen.	
Voorlichtingscampagne of tv-programma's over bijvoorbeeld tweedehands kopen, reparatie, of om de bewustwording over de impact van de kledingindustrie te vergroten.	
Stimuleren dat mensen vaker vasthouden aan een eigen stijl/hetgeen zij zelf mooi vinden, waardoor zij minder gevoelig worden voor het kopen van kleding die in de mode is.	
Bewustwording vergroten door te laten zien hoeveel tijd en geld het kost om kleding te maken, wie het maakt en wat degene daarvoor betaald krijgt.	
De overheid kan reclame stimuleren van goede merken, zodat burgers eerder geneigd zijn om duurzame kleding te kopen.	
Grondstoffen van kleding duurder maken.	<p>We kunnen niet direct grondstoffen duurder maken, want de productie vindt buiten Europa plaats. We kunnen wel duurzaamheidseisen aan kleding stellen, en eventueel andere beprijzing doorvoeren.</p>

Stimuleer kledingmerken om lage prijzen te combineren met aandacht voor mens en milieu.	We zien dat prijs een belangrijke factor is om veel kleding te kopen. We houden er in ons beleid rekening mee dat kleding voor iedereen toegankelijk blijft. Tegelijkertijd zien we ook dat de prijzen nu zo laag zijn dat mensen die de kleding maken geen leefbaar loon krijgen. Het is dus goed zoeken naar een juiste balans.
Tweedehands kledingwinkels moeten een betere structuur hebben, vergelijkbaar met winkels van nieuwe kleding.	Dit lijkt ons een goed idee, maar is aan winkels zelf om te bepalen hoe ze hun winkels inrichten.
Mensen moeten gestimuleerd worden hun kledingaankopen bij te houden om bewustwording te vergroten.	We denken dat het zeker kan helpen om bij te houden wat je koopt. Als we in onderzoeken mensen vragen hoeveel kleding ze kopen, denken ze vaak dat ze maar een paar kledingstukken per jaar kopen. Maar als je kijkt hoeveel bedrijven verkopen, is dat omgerekend ongeveer 50 kledingstukken per jaar! Als overheid focussen we ons op grotere maatregelen met meer impact, dit vinden we niet een rol voor ons.
Sociale preventie tegen uitsluiten van kinderen/tieners die geen 'moderne' kleding dragen. Inzicht geven aan groepen die zich niet druk maken over het kopen van kleding.	Kleding die iemand koopt of draagt zou nooit een reden moeten zijn om iemand te pesten of uit te sluiten. Het is alleen geen onderwerp waar we vanuit het beleid voor de kledingindustrie wat aan kunnen doen.
Ouders moeten hun kinderen leren dat kleding geen statussymbool is en dat tweedehands kopen normaal is.	Als overheid gaan we niet over de opvoeding van kinderen. Dat is iets tussen ouders en kinderen.
Meer waarschuwende teksten bij uitverkoopmomenten zoals 'heb je dit wel nodig'?	Uit onderzoek blijkt dat een waarschuwende boodschap op kleding juist niet zou werken. Gedragsonderzoekers geven aan dat alleen informatie geven niet zorgt voor gedragsverandering. Zo'n waarschuwing kan zelfs verkeerd uitpakken. Want de verantwoordelijkheid voor klimaatverandering wordt dan weggehaald bij bedrijven en te veel neergelegd bij de consument. We zetten daarom breder in op preventie en gedrag om te zorgen dat mensen minder en bewuster kleding kopen.
Waarschuwend boodschap op <i>fast fashion</i> over negatieve gevolgen (zoals bij sigaretten).	
Sociale media aansporen om algoritmes zo in te richten dat gebruikers worden gewaarschuwd dat veel kleding consumeren slecht voor de planeet is.	Sociale media heeft zeker invloed op het koopgedrag van mensen. Het is als overheid wel mogelijk om regels te maken voor algoritmes. Maar algoritmes werken niet zo dat je mensen kunt waarschuwen over het kopen van kleding. Daarnaast weten we zoals hierboven ook uitgelegd dat waarschuwende boodschappen niet goed werken.
Grote merken moeten modeshows organiseren met kleding die ze al hebben.	Dit vinden we een mooi initiatief, maar laten we aan bedrijven zelf om zoiets te organiseren.

<p>Stimuleer het gebruik van internettextensies die advertenties blokkeren.</p>	<p>Het is niet de rol van de overheid om mensen te verplichten om internettextensies te gebruiken.</p>
<p>De overheid zou een verpakkingsbelasting moeten invoeren op verpakking van kleding.</p>	<p>Verpakkingen zorgen voor veel plasticafval. Niet alleen verpakkingen van kleding, maar ook van bijvoorbeeld etenswaren. De Nederlandse overheid doet veel om duurzaam verpakken te stimuleren. Zo moeten bedrijven die verpakkingen gebruiken ook betalen voor de inzameling en recycling van de verpakkingen (UPV verpakkingen). En in 2027 wordt het verplicht om een deel van de verpakkingen van gerecycled of biogebaseerd plastic te maken (dat is plastic gemaakt van planten). Het kabinet heeft besloten geen belasting op verpakkingen of plastic in te voeren.</p>
<p>Gesprek aangaan met modeontwerpers en modevakscholen over modeshows met tweedehands kleding.</p>	<p>We vinden het een leuk idee. Maar we kiezen ervoor om breder in te zetten op tweedehands, zoals het vergroten van het aanbod van tweedehands kleding.</p>
<p>Een bodemprijs voor fabrieksnieuwe kleding zodat mensen minder snel kleding afdanken.</p>	<p>We kunnen als Rijksoverheid in principe geen eisen stellen aan prijzen. Dit kan alleen in heel erg uitzonderlijke situaties, wanneer het bijvoorbeeld crisis is. Wel kunnen we bepaalde producten belasten, bijvoorbeeld wanneer het niet-duurzaam gemaakt is.</p>
<p>Nieuwe kledingstukken voor 1 of 2 euro moeten niet meer verkocht kunnen worden voor die prijs.</p>	

5 Vervolgstappen voor het nieuwe beleidsprogramma

De afgelopen tijd hebben we met burgers, experts en bedrijven gesproken over de plannen voor het nieuwe beleidsprogramma. Alle ideeën nemen we mee bij het schrijven van het nieuwe programma. De komende weken werken we nog hard aan het maken van een conceptversie van het beleidsprogramma. Deze conceptversie komt beschikbaar op een website voor een internetconsultatie. Dat betekent dat iedereen het programma kan lezen en hier feedback over kan geven. Deze consultatie staat gepland voor half mei tot eind juni. Iedereen die wil mag daarop reageren en we zullen jullie via de mail ook op de hoogte brengen wanneer de consultatie gestart is. Na de consultatie gaan we nog een laatste keer alle feedback doornemen. Tijdens de zomer passen we het concept beleidsprogramma aan tot een definitieve versie. De planning is dat het definitieve beleidsprogramma in het najaar van 2024 af is.